

Záchranný archeologický výzkum na polykulturním sídlišti a pohřebišti v Obříství (okr. Mělník)

The rescue archeological survey on the polycultural site and cemetery at Obříství
(distr. of Mělník)

Katarína Čuláková – Klára Fleková – Lucie Šmahelová

Abstrakt

Lokalita Obříství (okr. Mělník), ležící ve staré sídelní oblasti, je známá již ze starších nálezů, z nichž nejvýznamnějším je bohaté pohřebiště z doby římské. Článek je úvodem ke sborníku příspěvků, hodnotících výsledky záchranného archeologického výzkumu, který v letech 2008–2011 předcházela výstavba 64 rodinných domů na původně zemědělsky využívané půdě. Archeologickým výzkumem zde byly doloženy pozůstatky sídelních nebo pohřebních aktivit z téměř celého období pravěku od kultury s lineární keramikou až po středověk, s výjimkou mladší doby železné.

V tomto svazku je zveřejněno vyhodnocení nálezových situací z období neolitu, eneolitu, doby římské, stěhování národů a raného středověku, samostatný příspěvek je věnován i dokladům funerálních aktivit.

Abstract

The site Obříství (Mělník district) is situated in old settlement area and it is known from older finds, among them the most important is funeral area from Roman period. This article is an introduction to the volume of papers, which evaluates the results of archaeological rescue excavation, which was realized in years 2008–2011 before the construction of 64 family houses on originally agricultural land. The archaeological excavation gives evidence of settlement or funeral activities from Neolithic Linear Pottery Culture to Middle Ages, except of La Tene culture. In this volume are published the results of evaluation of finds from Neolithic period, Eneolithic period, Roman period, the Great Migrations period, Early Middle Ages and the evidence of funeral activities.

Klíčová slova: neolit – eneolit – doba římská – stěhování národů – raný středověk – přírodní podmínky – historie výzkumu – střední Čechy

Keywords: Neolithic – Eneolithic – Roman period – Great Migrations period – Early Middle Ages – environmental conditions – history of research – Central Bohemia

Oblast soutoku Labe a Vltavy patří k jednomu z nejintenzivněji osídlených regionů v pravěku. Osada Obříství na labském břehu, v minulosti přirozené lokální centrum zdejšího zemědělského kraje s vazbou na říční dopravu, je významnou polykulturní lokalitou, osídlenou takřka nepřetržitě od mladší doby kamenné dodnes.

Následující text je úvodem k sérii příspěvků, shrnující dílčí výsledky záchranného archeologického výzkumu při stavbě rodinných domů, který proběhl v letech 2008–2011. Podnětem k výzkumu se stal developerský projekt „Rodinné

domy Obříství“, v rámci něhož došlo k výstavbě 64 obytných domů a obslužných komunikací v prostoru do té doby zemědělsky využívané plochy mezi obcí Obříství a jejími místními částmi Dušníky a Semilkovicemi. V celém jeho průběhu šlo o záchranný výzkum, kdy byly zkoumány pouze plochy bezprostředně narušované výstavbou domů a obslužných komunikací. Terénní výzkum byl doplněn povrchovými sběry na přilehlých oraných plochách. Nepříliš vstřícný přístup investora a omezené časové i finanční možnosti vynutily rezignaci na některé badatelské otázky, nutně

spojené s rozšiřováním zkoumané plochy mimo prostor skrývky.¹

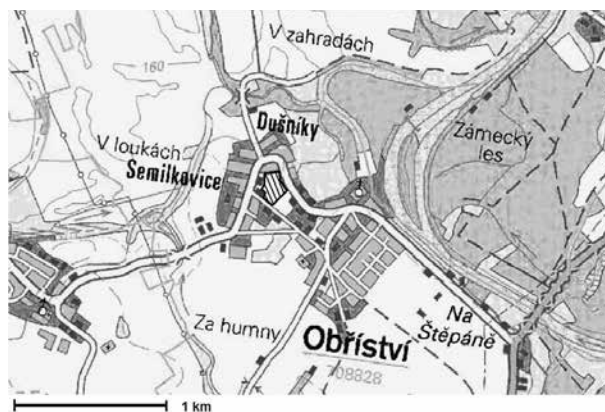
Výzkum probíhal ve spolupráci Ústavu pro pravěk a ranou dobu dějinnou Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze (ÚPRAV FF UK dnes Ústav pro archeologii FF UK) a Archeologického ústavu AV ČR Praha, v. v. i. Participace ÚPRAV FF UK spočívala jak v účasti studentů a doktorandů² na terénních pracích, tak zejména ve zpracování výsledků výzkumu.³ V terénu byly studenty zajišťovány především práce překračující obvyklý standard poskytovaný subdodavatelskými firmami. Studenti se výzkumu účastnili jednak během roku, jednak při letních terénních praxích a v neposlední řadě i při povrchových sběrech v okolí.

ARÚ AVČR pak zajišťoval smluvní vztah s investorem a účast subdodavatelské firmy Osina Archeo, s. r. o. Vedoucími výzkumu byly postupně od roku 2008 K. Fleková, L. Šmahelová a K. Čuláková.

Předkládaný soubor příspěvků si klade za cíl primárně zpřístupnit výsledky zmíněného záchranného archeologického výzkumu v co nejkomplexnější podobě. Vzhledem k rozsahu a komplikovanosti terénní situace, která zahrnovala nálezy od kultury s lineární keramikou po raný středověk včetně kulturního souvrství, byl prozatím vybrán a zpracován materiál z neolitu, eneolitu, doby římské, stěhování národů a raného středověku a doklady pohřebních aktivit na lokalitě. Dosud nebylo ukončeno vyhodnocení nálezů zejména z pozdní doby bronzové, doby halštatské a z kulturního souvrství.

Přírodní poměry

Obec Obříství leží uprostřed rovinatého terénu, typického pro střední tok Labe, v těsné blízkosti ústí Chlumínského potoka do řeky. Jde o říční terasu mírně vyvýšenou nad oblast nivý v nadmořské

Obr. 1 Mapa obce Obříství a blízkého okolí se šrafováním vyznačenou plochou výzkumu. – Fig. 1 Map of Obříství municipal and surroundings with hatched area of excavation.

výšce cca 166 m n. m., která se nachází již mimo záplavovou oblast Labe. I za mimořádně silných povodní, jaké Mělnicko postihly v roce 2002, zůstával zkoumaný prostor mimo jejich ničivý dosah.⁴

Středolabská tabule, na níž se obec Obříství nachází, je tvořena z větší části horninami svrchní křídy (*Demek 1987, 482*). V rámci Středolabské tabule je definována Mělnická kotlina, tvořená převážně turonskými písčity slínovci, z větší části překrytými čtvrtohorními říčními sedimenty (*Demek 1987, 348*). Z hlediska hydrologického je lokalita Obříství ovlivňována především tokem Labe, což se projevuje i v charakteru a intenzitě dokladů lidských aktivit.

Obr. 2 Vyznačení plochy výzkumu šrafovou v rámci obce Obříství. – Fig. 2 Hatch marked area of excavation within Obříství municipal.

¹ Vztahy mezi prováděcími organizací a investorem nebyly pro dokumentaci archeologických situací vyhovující a nakonec vyvrcholily podáním žaloby kvůli odstranění terénu s archeologickými nálezy během výzkumu. Bez vědomí archeologa došlo k vybagrování tří parcel v oblasti nejintenzivnějšího pravěkého osídlení. Vyšetřování, které bylo touto žalobou iniciováno, bylo ukončeno pro nedostatek důkazů vůči konkrétní osobě.

² Na terénní činnosti a zpracování dokumentace se z doktorandů kromě autorů příspěvků v tomto svazku podíleli M. Attresová, T. Chmela, F. Laval, B. Marešová, K. Peroutková Matějková a M. Tisucká.

³ L. Vélové a N. Dvořákové děkujeme za trpělivost při tvorbě digitálního plánu lokality. Rodině Semerádové z Kozárovic pak patří dík za poskytnutí prostor pro dočasné uložení nálezů.

⁴ Dle ústního svědectví místních občanů byla i v roce 2002 tato část obce povodní uchráněna, resp. byly zaplaveny pouze ty části domů, které se nacházejí pod úrovní současného povrchu terénu, i když bylo Obříství jinak povodní těžce postiženo.

Z klimatického hlediska spadá okolí Obříství do teplé oblasti. V současnosti zde převládají teploty nad 10 °C, a to v rozmezí 142–159 dnů v roce. Zároveň se jedná o suchou oblast, průměrný roční úhrn srážek tedy nepřesahuje 580 mm (Neuhäuslová a kol. 2001, 24).

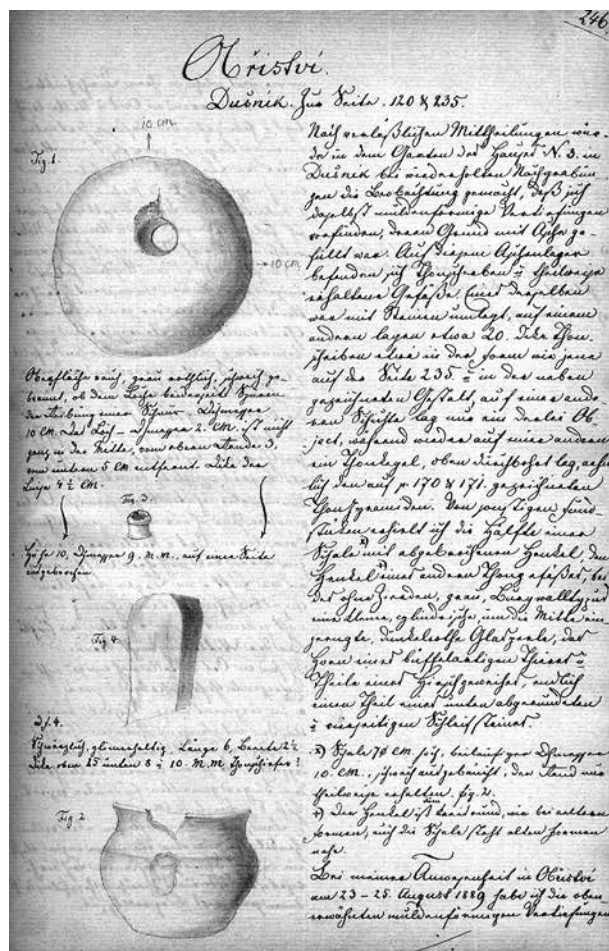
Podloží bylo v prostoru zkoumané plochy tvořené jednak spraší, zejména se zde však nacházely fluvialní a terasové sedimenty staršího kvartéru – pleistocénu. Konkrétně šlo o písky, štěrkopísky až štěrky. Zkoumaná plocha se nachází v oblasti hnědých půd s podzoly na terasových uloženiších (Tomášek 2007, mapa). Z biogeografického hlediska spadá Obříství do oblasti s přirozeným porostem lipových doubrav, v blízkosti vodních toků přecházejícími do doubrav jilmových (Neuhäuslová a kol. 2001, 73–77, 90–92, mapa).

Historie výzkumu

Osídlení obce Obříství a jejího nejbližšího okolí je doloženo v průběhu téměř všech období staršího i mladšího pravěku a raného středověku. Strategickým bodem byl brod přes řeku Labe, který se nacházel v místě dnešního mostu „Na Štěpáně“. Jeho význam byl prokázán již pro období mladšího pravěku (Jančo 2000).

Z hlediska kulturního složení pocházejí starší nálezy z období starého paleolitu, neolitu, eneolitu, doby bronzové, halštatské, laténské, římské i období raného středověku. Celkem je pravěk obce Obříství znám z desítek nezávislých terénních akcí. Nejčetnější byly nálezy z doby římské, nejméně četné pak památky z období paleolitu, mezolitu a mohylové kultury doby bronzové. Jednotlivá období pravěkého vývoje budou níže představena podrobněji.

První známé nálezy na katastrálním území Obříství pocházejí z dob M. Lüssnera z druhé poloviny 19. století. V jeho denících jsou zaznamenány podrobné informace o nálezových okolnostech předmětů a také jejich detailní popis. Většinou je patrná i snaha odlišit rovinu popisnou od interpretační. Na území Obříství podnikl vícero akcí, které měly z hlediska moderní terminologie záchranný charakter. M. Lüssner se snažil především zdokumentovat nálezovou situaci a popsat nálezy, které byly objeveny při stavební nebo zemědělské činnosti. O poznání prehistorie obce Obříství se též zasloužili J. L. Píč, A. Knor, R. Šanovec, F. Prošek a další, dnes již často neznámí nadšenci. V současnosti jsou čerpány znalosti o minulosti zejména ze záchranných archeologických výzkumů, jichž zde v nedávné době díky hojné stavební činnosti proběhla celá řada.

Obr. 3 Ukázka z ilustrovaného deníku M. Lüssnera (1886 až 1890, 246). – Fig. 3 Example from illustrated diary of M. Lüssner (1886–1890, 246).

Za nejstarší známou komponentu pocházející z území obce Obříství jsou považovány nálezy artefaktů ze starého paleolitu, které uvádí M. Jančo (2000). Dlouho se tradovalo, že z území Obříství pocházejí čtyři mezolitické hroby. Tyto hroby, původně publikované F. Proškem, byly na podnět J. Svobody nově datovány radiokarbonovou metodou, jejímž výsledkem je datum, které spadá do období eneolitu (Svoboda 2002, 959). Jediným dokladem mezolitického osídlení je tak nález štípané industrie z povrchového sběru F. Proška v oblasti mostu „Na Štěpáně“ (Sklenář 1982, 327).

Další nálezy pocházejí již z období neolitu. F. Prošek našel patrně v roce 1949 sídlištní objekt/y (?) kultury s lineární keramikou, který obsahoval keramické zlomky, mazanici a drtidlo. Další nálezy z období kultury s lineární keramikou pocházejí z kulturní vrstvy, porušené výkopem pro inženýrské sítě (Šmahelová 2009). Do období kultury s vypíchanou keramikou je snad možno datovat sekeromlat s nedokončeným druhým

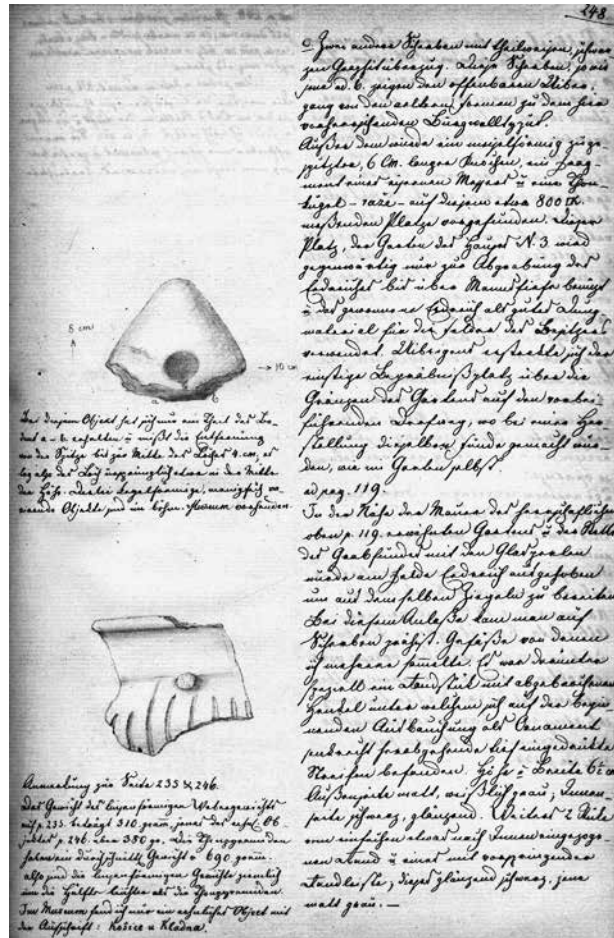

Obr. 4 Údajně mezolitický hrob, nyní datovaný do eneolitu (Archiv ARÚ AV ČR, v. v. i., č. fotografie 6765). – Fig. 4 Supposedly mesolithic grave, currently dated to the Neolithic.

vtáním bez bližších nálezových okolností, dnes uložený v mělnickém muzeu (Sklenář 1966, 9). V roce 1937 byl do mělnického muzea darován další, tentokrát kopytovitý sekeromlat (Sklenář 1982, 323). Nález sídlištních objektů z období kultury s lineární a vypíchanou keramikou učinila v roce 1991 A. Bartošková (1991) při kontrole výkopu pro vodovod.

Z období eneolitu pochází kamenný fasetovaný sekeromlat, nalezený na poli po provedení hluboké orby, který je možné datovat do období kultury se šňůrovou keramikou (Sklenář 1966, 11). Další eneolitický nález byl učiněn v roce 1969 J. Léblem ve výkopu pro meliorační potrubí, při jehož pokládce byl pravděpodobně narušen pravěký sídelní areál. Nalezeny byly keramické zlomky, střepy, kosti, mazanice a kamenný fasetovaný sekeromlat (Sklenář 1982, 324). Velmi zajímavým nálezem jsou 4 hroby s kostrami ve skrčené poloze, které je na základě výsledku měření pomocí radiokarbonové metody možné datovat do období eneolitu. Byly nalezeny na labské terase, v jamách oválného tvaru, překrytých kulturní vrstvou. Šlo o ostatky dětí ve věku 3–8 let, jediným artefaktem nalezeným v hrobech byl slabě vypálený atypický střep (Prošek 1950, 43).

Nálezy z doby bronzové spadají hlavně do starší doby bronzové, kultury únětické a do mladší až pozdní doby bronzové, kultury knovízské, případně do štítarského stupně. Toto spektrum je dále doplněno jediným nálezem z období kultury mohylové. Pět starších artefaktů únětické kultury bylo náhodně nalezeno při těžbě písku, nálezové okolnosti jsou buď neznámé, nebo popsány jen velmi stručně. Jde o keramické nádoby, původně snad hrobové milodary, datované jak do staršího, tak i do mladšího stupně únětické kultury (Sklenář

Obr. 5 Ukázka z ilustrovaného deníku M. Lüssnera (1886 až 1890, 248). – Fig. 5 Example from illustrated diary of M. Lüssner (1886–1890, 248).

1982, 325–327). Nejnovějším nálezem kultury únětické byly sídlištní objekty, dokumentované A. Bartoškovou (1991) ve výkopu pro vodovod. Mohylová kultura je zastoupena sídlištním objektem, který byl datován na základě nálezů keramického džbánu, zaznamenaného V. Spurným (Sklenář 1982, 327). Všechny starší nálezy knovízské kultury jsou sídlištního charakteru. Šlo vesměs o ojedinělé nálezy keramiky, mazanice a zvířecích kostí. Jedinou výjimku představuje nález bronzového meče s jazykovitou rukojetí. Vzhledem k tomu, že byl objeven obsluhou bagru při práci, nejsou podrobnější nálezové okolnosti známy (Sklenář 1982, 323–329). Novější nálezy pocházejí ze záchranných akcí, spojených s budováním inženýrských sítí a vodovodu (Bartošková 1991), naposledy pak L. Šmahelová (2009) zdokumentovala kulturní vrstvu v trase liniového výkopu.

Z období halštatu pocházejí jak doklady funerálních aktivit, tak i aktivit sídlištních. Všechny jsou připisovány bylanské kultuře. Starší nálezy jsou interpretovány spíše jako objekty pohřební.

První takový nález byl učiněn A. Knorem v roce 1937 (archiv NZ, č. j. 3183/37). Z těchto údajně hrobových nálezů jsou podrobněji popsány nálezy okolnosti pouze v jednom případě (Sklenář 1982, 327), v ostatních případech je dochován pouze keramický inventář. Nově byly sídlištní objekty zdokumentovány A. Bartoškovou (1991). L. Šmahelové (2009) se pak podařilo zachytit halštatskou zásobní jámu.

Z období latěny byly v obci odkryty tři kostrové hroby. Jeden z nich je znám pouze díky hrobové výbavě, uložené dnes v mělnickém muzeu (Sklenář 1982, 323). Druhý hrob byl objeven v 80. letech 19. století. Část hrobové výbavy, 6 korálků ze skelné pasty, se podařilo získat M. Lüssnerovi (1888, 54). Třetí latěnský hrob byl objeven v souvislosti s výstavbou závlahového potrubí. Nálezová situace byla na základě výpovědi dělníků popsána S. Venclem. Hrob byl vybaven snad pouze bronzovým náramkem (Venc 1969).

Doba římská představuje z archeologického hlediska nejhodněji zastoupené období. Nálezy

Obr. 6 Ukázka z ilustrovaného deníku M. Lüssnera (1886 až 1890, 287). – Fig. 6 Example from illustrated diary of M. Lüssner (1886–1890, 287).

spadají do období od starší doby římské až po dobu stěhování národů. Kromě nálezů bez známých nálezových okolností, jako jsou ženská terakotová hlavička, spona typu Almgren 236, bronzová mísa typu Eggers 92 apod., byly již od 80. let 19. století v Obříství známy ucelené sídlištní situace, mimo jiné pec na pálení vápna. Z Obříství pocházejí i nálezy žárových a kostrových hrobů (Sklenář 1982, 323–329). Nejzajímavější mohlo být pohřebiště porušené orbou na poli hraběte Trautmannsdorfa. Nálezy z tohoto prostoru byly velmi bohaté, šlo o velké množství bronzových artefaktů, které je možné datovat do augustovské doby (počátek 1. století n. l.). Údajně bylo vše nalezeno v jedné nádobě, vzhledem k množství nálezů však spíše šlo o vícero hrobů. Nálezy byly Národním muzeu darovány hrabětem Berchtoldem (Sklenář 1992, 159).

Doklady osídlení z období raného středověku již nejsou tak četné. Jeden objekt zachytila A. Bartošková (1991) při kontrole liniového výkopu spolu se dvěma objekty datovanými do vrcholného středověku. Dále byl raně středověký materiál získán N. Profantovou a J. Žegklitzovou během záchranné akce v 90. letech 20. stol. (ústní sdělení). Objekt, snad interpretovatelný jako raně středověká polozemnice, byl dokumentován L. Šmahelovou (2009).

Pozůstatky většího sídliště, pravděpodobně dvou areálů o desítkách zahloubených objektů, zachytil při letecké a povrchové prospekci M. Gojda. Nalezený keramický materiál bylo možno datovat do období od eneolitu do doby římské (Gojda 1995).

Většina dnes přístupných nálezů je umístěna v mělnickém muzeu nebo Národním muzeu v Praze.

Nálezová situace a metodika výzkumu

Archeologické situace, zachycené záchranným výzkumem v letech 2008–2011, tvořily jednak objekty zahloubené do podloží, jednak plošně zachované kulturní vrstvy. Jejich výskyt v rámci zkoumané plochy byl značně nerovnoměrný. Stopy osídlení se soustřeďovaly zejména do severozápadní části zkoumaného areálu, zatímco směrem k jihovýchodu postupně slábly tak, že okraj zkoumané plochy byl již téměř bez archeologických situací. Stejně tak kolísala i rozsah zachovaných kulturních vrstev. V některých částech, zejména v severozápadní části zkoumané plochy, dosahovala mocnost kulturních terénů až 1 m, v ostatních částech pak bylo souvrství tenčí, nebo se vůbec nedochovalo. Archeologické objekty

se zahlubovaly jak pouze do kulturní vrstvy, tak i do podloží. V některých případech se jejich svrchní části zachovaly relativně mělce pod současným povrchem terénu v podorníci, ačkoliv šlo o dlouhodobě oranou plochu. Výzkum komplikoval častý problém při odkryvu pravěkých kulturních vrstev, jímž je velmi obtížná čitelnost hran archeologických objektů zahloubených do kulturních vrstev i rozlišení rozhraní samotných vrstev (srv. *Ernée 2008*, 10). Zároveň se jedná o v minulosti téměř nepřetržitě osídlenou lokalitu, takže již tak špatně přehlednou situaci znesnadňovaly četné intruze, přítomné téměř ve všech zahloubených objektech i vrstvách.

Plochy parcel a komunikací byly podle situace mechanicky skrývány na úroveň kulturní vrstvy nebo na podloží. Z objektů zahloubených do podloží byla výplň vybírána po polovinách v mechanických vrstvách většinou 20 cm mocných, větší objekty byly děleny na více segmentů. Zachované úseky kulturních vrstev byly rozděleny sítí na čtverce o stranách 1,5 m, v rámci nichž pak byly terény odebírány opět po mechanických vrstvách. Vzhledem k nemožnosti prozkoumat všechny takto vzniklé sektory byly segmenty určené k výzkumu vybírány na základě konkrétní situace. Preferovány byly oblasti se superpozicemi vrstev a objektů s přihlédnutím k získání co nejkompletnějšího celkového řezu plochou. V případě viditelného zahloubení objektu do povrchu kulturní vrstvy byl nejprve prozkoumán objekt a poté vrstva, stejně jako v případě identifikace zahloubeného objektu na nižší úrovni během zkoumání segmentu čtvercové sítě. Z většiny objektů byly odebírány vzorky na proplavení.

Největší část plochy byla prozkoumána v srpnu až listopadu 2008, v letech 2009 až 2011 pak záchranný archeologický výzkum pokračoval v již menším plošném rozsahu.

Shrnutí výsledků výzkumu

Jak již bylo naznačeno výše, zkoumaná lokalita byla s výjimkou paleolitu osídlena téměř nepřetržitě po celé období pravěku až do současnosti. Celkem bylo prozkoumáno 1192 objektů v roce 2008, z nichž je v současném stádiu zpracování na základě keramického materiálu 83 datováno obecně do období pravěku a 851 označeno jako nedatovatelné. Vysoký počet nedatovatelných objektů je způsoben zejména množstvím intruzí keramiky, které často znemožňují spolehlivé přiřazení určité kultuře. Abychom se vyhnuli zavádějícím informacím, jsou objekty uváděny jako nedatovatelné, nemůžeme-li příslušnost

ke konkrétní kultuře označit za zcela spolehlivou. Není vyloučeno, že po vyhodnocení některých stratigrafických situací se tento počet ještě změní.

V následujících letech se výzkum zaměřil především na dokumentaci stavebních parcel. V roce 2009 bylo prozkoumáno 138 objektů, v roce 2010 78 objektů a v roce 2011 pak celkem 67 objektů, celkem tedy bylo na lokalitě zdokumentováno a prozkoumáno 1475 objektů.

V příspěvcích tohoto svazku jsou představeny výsledky vyhodnocení archeologického výzkumu. Vzhledem k širokému chronologickému rozpětí byly nálezové situace rozděleny na základě kulturně-historické příslušnosti do bloků, z nichž každý je zpracován samostatně. Do bloku jsou zahrnuty vždy veškeré nálezové situace ze všech výzkumných sezon, které se podařilo do daného chronologického intervalu spolehlivě datovat, v některých případech byl vyhodnocován i keramický materiál, který se vyskytl jako intruze v mladších objektech.

Nejstarší komponentou na lokalitě je kultura s lineární keramikou, u níž se však nepodařilo zachytit žádný konkrétní objekt, vyskytovala se pouze ve formě intruzí v mladších objektech a vrstvách. Avšak již z období kultury s vypíchanou keramikou byl odkryt dlouhý dům s přílehlými stavebními jámami, hliník, naplavená vrstva a další objekty, v celkovém počtu 9. Při vyhodnocení tohoto období se již projevil důsledek časově náročného vyhodnocení intruzí v mladších objektech a vrstvách, díky němuž se podařilo identifikovat fázi kultury s vypíchanou keramikou IVa, která se jinak na lokalitě nevyskytuje a zpřesnit představu o intenzitě osídlení v jednotlivých fázích této kultury (*Davidová – Fleková*, v tomto svazku).

Obraz neolitického osídlení na lokalitě dokresluje nález tří kostrových hrobů, náležejících pravděpodobně kultuře s vypíchanou keramikou (*Petrišćáková*, v tomto svazku). Skromným dokladem osídlení v období eneolitu jsou pak dva drobné sídlištní objekty (*Vělová*, v tomto svazku).

Ze starší doby bronzové byly odkryty dva kostrové hroby (*Petrišćáková*, v tomto svazku), mohylová kultura střední doby bronzové je doložena pouze v intruzích.

Nejhojněji je zastoupeno období pozdní doby bronzové počtem 156 objektů. Jejich vyhodnocení spolu s objekty doby halštatské bude věnována zvláštní pozornost a není tak předmětem této publikace.

Z doby římské je pak třeba jmenovat zvláště nález pěti zahloubených chat, spolu se zachovanou keramickou pecí a zásobní jámou (*Beneš*, v tomto svazku).

Do období raného středověku je možné spolehlivě datovat celkem 33 objektů. Nejpočetněji je z raného středověku zastoupeno časně slovanské období, a to 15 objekty, z čehož celkem 11 objektů představují chaty a kúlové jamky, které jsou součástí jejich konstrukce. Zbývající 4 objekty jsou zásobní jámy, nebo jámy blíže neurčené funkce. Relativně bohatě bylo zastoupené i starohradištní období, a to sedmi objekty. V jednom případě šlo o pec, která mohla být součástí domu, jenž však nebyl zachycen. Ze starohradištního období bylo dále zaznamenáno 5 zásobních jam a jedna jáma blíže neurčené funkce. Ze středohradištního období je objektů výrazně méně. Jde o tři zásobní jámy a jednu chatu. Z mladohradištního období byly zachyceny pouze dvě zásobní jámy. Zbývající tři objekty není možné datovat přesněji, než obecně do raného středověku. Raně středověké intruze byly rozeznány v celkem šesti objektech (*Čuláková*, v tomto svazku).

Odkryté kulturní vrstvy prozatím většinou nejsou datovány, jejich vyhodnocení teprve probíhá.

Záchranný archeologický výzkum v Obříství potvrdil výjimečnost celé lokality, jejíž osídlení v téměř celém období pravěku a raného středověku zanechalo množství vzájemně se překrývajících stop. Předkládané výsledky výzkumu by tak měly i mohly být příležitostí k soustavnějšímu zájmu o dosud informačně zdaleka nevyčerpanou lokalitu.

Souhrn

Záchranný archeologický výzkum, který proběhl v letech 2008–2011 v Obříství (okr. Mělník), odkryl významnou polykulturní lokalitu. Výzkum byl prováděn Archeologickým ústavem AVČR v Praze, v. v. i. ve spolupráci s Ústavem pro pravěk a ranou dobu dějinnou (dnes Ústavem pro archeologii) Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Podnětem k výzkumu byl developerský projekt výstavby 64 rodinných domků na původně zemědělsky využívané půdě.

Obec Obříství se nachází v zemědělsky velmi příhodné oblasti na terase v těsné blízkosti řeky Labe. Nejstarší doklady osídlení pocházejí ze starého paleolitu, území pak bylo kontinuálně osídleno od neolitu až do dnešních dnů. Ze starších nálezů jsou nejvýznamnější doklady pohřebiště z doby římské, obsahující množství nadstandardních předmětů. Výzkum z let 2008–2011, který je předmětem této publikace, zachytil náleзовé situace od období neolitu až po raný středověk, s výjimkou laténského období. V předkládaném svazku jsou uveřejněny výsledky výzkumu z období neolitu, eneolitu, doby římské, raného středověku a doklady pohřebních aktivit z neolitu a ze starší doby bronzové. Na publikaci čekají sídlištní nálezy z doby bronzové, doby halštatské a vyhodnocení kulturních vrstev.

Metodika výzkumu musela být přizpůsobena časovým a finančním limitům záchranného archeologického výzkumu. V některých částech zkoumané plochy se po mechanizovaném odstranění ornice objevily pozůstatky kulturních

vrstev, v jiných místech naopak kulturní vrstvy zachovány nebyly. Podle toho byl výzkum prováděn buď vybíráním výplně objektů zahloubených do podloží po mechanických vrstvách 20 cm silných s dokumentací alespoň jednoho řezu, nebo na plochách s dochovanou kulturní vrstvou ve čtvercových sektorech. Zde odebrání vrstev postupovalo opět po 20 cm s dokumentací viditelných objektů v půdorysech a na řezu. Vzhledem k omezeným možnostem nemohly být bohužel prozkoumány všechny sektory.

Největší část plochy byla zkoumána v roce 2008. Během všech sezon bylo zdokumentováno celkem 1475 objektů. Značnou část z nich bohužel nelze spolehlivě datovat vzhledem k všudypřítomnosti keramických intruzí, které často znemožňují jednoznačné kulturní určení objektu.

Nejstarší nálezy pocházejí z období Lnk, jde však pouze o nálezy keramiky v mladších objektech. Kultura s vypíchanou keramikou je ale již zastoupena 9 objekty a dlouhým domem ve fázích II–IVa (*Davidová – Fleková*, v tomto svazku). Z období eneolitu byly nalezeny pouze stopy osídlení ve formě intruzí keramiky v objektech mladších období (*Vělová*, v tomto svazku). Doba římská je zastoupena zejména pěti zahloubenými chatami a keramickou pecí (*Beneš*, v tomto svazku). Z období raného středověku pak bylo odkryto 33 objektů, z nichž nejvýznamnější jsou pozůstatky chat z časně slovanského období (*Čuláková*, v tomto svazku). Obraz lokality doplňuje nález 8 kastrových hrobů z neolitu a ze starší doby bronzové (*Petriščíková*, v tomto svazku).

Summary

The rescue excavation, which was realized in the years 2008–2011 in Obříství (Mělník district) discovered a significant polycultural site. The excavation was conducted by Institute of Archeology of the Academy of Sciences of The Czech Republic, Prague, v. v. i. in collaboration with Institute of Prehistory and Early History Faculty of Arts, Charles University in Prague. Excavation was done due to development project of construction of 64 family houses on the originally agricultural land.

Obříství is situated in agriculturally very suitable area on the terrace of the river Elbe. Earliest traces of settlement date back to old Paleolithic, the area was continuously used from the Neolithic period until today. From the older finds the most important is funeral area dated to the Roman period, including an amount of amount of high-quality artefacts probably used by upper classe of residency. The excavations, which are the subjects of this papers concern on the situations from Neolithic to Early Middle Age, apart the La Tene Period. In this papers are published the results of excavations from the Neolithic, Eneolithic, Roman Period, Early Middle Age and the evidence of funeral activities. Finds from Bronze Age, the Hallstatt Period and the evaluation of content of cultural layers are not yet published.

The methodology of excavation had to be adapted to the time and financial conditions of the rescue excavations. In the several parts of excavated area was after mechanized overburden of the topsoil appeared the rests of the cultural layers. The excavation was thus realized either by taking out content of the features sunken into the bedrock by layers of 20 cm with documentation of at least one section, or in squar grid in the area, where rests of cultural layer were preserved. Cultural layer was excavated the layers by 20cm, with documentation of visible features in sections and ground plans. Due to limited conditions regrettably couldn't be excavated all sectors.

The largest part of the area was excavated in 2008. During all seasons was documented 1475 archaeological objects. However, a considerable part of excavated features couldn't be reliably dated, because of presence of intrusions of ceramic, which often makes datation of the features impossible or unambiguous.

Earliest finds are from Neolithic period – Linear pottery culture, but only as a ceramic sherds in later features. Stroked pottery culture (Neolithic period) is present in 9 features and a ground plan of house in phases II–IVa (*Davidová – Fleková*, in this volume). From Eneolithic period are preserved only traces of settlement in form of sherds of ceramics in features from later periods (*Vélová*, in this volume). Roman Period is represented especially with five sunken houses and a ceramic kiln (*Beneš*, in this volume). From Early Middle Age 33 features were discovered, among them are the most important the rests of sunken houses of Prague Type culture (*Čuláková*, in this volume). Our knowledge of the site is completed with the presence of eight burials (*Petrišáková*, in this volume).

Literatura

- Anonym 1940*: Nálezová zpráva o nálezu na k. ú. Obříství z roku 1940. Archiv nálezových zpráv ArÚ AV ČR Praha. NZ č. j. 3560/40.
- Bartošková, A. 1991*: Nálezová zpráva k záchrannému archeologickému výzkumu v Obříství – vodovod. Archiv nálezových zpráv ArÚ AV ČR Praha. NZ č. j. 3164/91.
- Demek, J. a kol. 1987*: Zeměpisný lexikon – hory a nížiny. Praha.
- Ermée, M. 2008*: Pravěké kulturní souvrství jako archeologický pramen. Památky archeologické – Supplementum 20. Praha.
- Gojda, M. 1995*: Nálezová zpráva k průzkumu obce Obříství. Archiv nálezových zpráv ArÚ AV ČR Praha. NZ č. j. 1151/95.
- Jančo, M. 2000*: Nálezová zpráva k záchrannému archeologickému výzkumu v Obříství–Úžice–Chlumín – inženýrské sítě. Archiv nálezových zpráv ArÚ AV ČR Praha. NZ č. j. 6977/00.
- Lüssner, M. 1886–1890*: Collectanea archeologica et topographica Tom 5. Rkp., uloženo v archeologickém oddělení MVČ v Hradci Králové.
- Lüssner, M. 1888*: Bez titulu. Mittheilungen der Zentralkommission in Wien, Neue Folge 14, 54–55.
- Neuhäuslová, Z. a kol. 2001*: Mapa potenciální přirozené vegetace České republiky. Praha.
- Prošek, F. 1950*: Mesolitické hroby v Obříství? Archeologické rozhledy 2, 40–44.
- Sklenář, K. 1966*: Vlastivědné muzeum v Mělníku – katalog pravěké sbírky. Zprávy Československé společnosti archeologické – Supplementum 2. Praha.
- Sklenář, K. 1982*: Pravěké nálezy na Mělnicku a Kralupsku. Mělník.
- Sklenář, K. 1992*: Archeologické nálezy v Čechách do roku 1870. Praha.
- Šmahelová, L. 2009*: Nálezová zpráva k záchrannému archeologickému výzkumu v Obříství – inženýrské sítě. Archiv nálezových zpráv ArÚ AV ČR Praha. NZ č. j. 14776/09.
- Tomášek, M. 2007*: Půdy České republiky. Praha.
- Svoboda, J. a kol. 2002*: Upper Paleolithic and Mesolithic human fossils from Moravia and Bohemia (Czech Republic): some new 14C dates. Antiquity 76/4, 957–962.
- Venci, S. 1969*: Nálezová zpráva k nálezu laténského kostrového hrobu v Obříství. Archiv nálezových zpráv ArÚ AV ČR Praha. NZ č. j. 1908/69.